

The relationship between social trust and political participation in Citizens of Gorgan

مقدمه: موضوع اصلی این تحقیق، چگونگی پیوند میان اعتماد اجتماعی و مشارکت سیاسی است. از آنجاکه مشارکت سیاسی به‌عنوان یکی از شاخصهای کلیدی در مفاهیم توسعه اجتماعی و سیاسی مطرح است، ضروری به نظر می‌رسد که عوامل مرتبط و تأثیرگذار بر این مفهوم به‌ویژه عامل اعتماد اجتماعی به‌عنوان یکی از عوامل مهم و ضروری وابسته به مفهوم جدید سرمایه اجتماعی، مورد مطالعه و بررسی علمی قرار گیرد. بنابراین هدف اصلی تحقیق، شناخت رابطه اعتماد اجتماعی و مشارکت سیاسی است.

روش: به لحاظ روش‌شناسی، این تحقیق در زمره تحقیقات پیمایشی جای می‌گیرد که با استفاده از ابزار پرسشنامه محقق ساخته در میدان پژوهش، اقدام به جمع‌آوری داده‌ها شده است. جامعه آماری تحقیق کلیه شهروندان شهر گرگان بوده که ۴۰۷ نفر از شهروندان به‌عنوان نمونه آماری تعیین و با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای متناسب مورد مطالعه قرار گرفتند. برای تأیید اعتبار متغیرهای تحقیق از روش اعتبار صوری و همچنین پایایی ابزار نیز با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ که به ترتیب برای اعتماد اجتماعی (۰/۷۸۲) و مشارکت سیاسی (۰/۷۸۰) مورد تأیید واقع شده است.

یافته‌ها: نتایج حاصل از آزمون فرضیات نشان داد که بین اعتماد اجتماعی و ابعاد آن (اعتماد نهادی، اعتماد عمومی و اعتماد بین‌شخصی) با مشارکت سیاسی و ابعاد آن (رفتار انتخاباتی و مشارکت فعال) رابطه‌ای مثبت وجود دارد. و همچنین نتایج حاصل از رگرسیون بیانگر این نکته است که در مجموع ۶/۱ درصد از تغییرات متغیر وابسته از طریق متغیرهای مستقل تبیین می‌شود.

بحث: با توجه به نتایج به‌دست‌آمده، مادامی‌که افراد به نظام حاکم، دستگاهها و سازمانهای وابسته آن، اعتماد داشته باشند، در جریان مسائل و رخدادهای سیاسی کشور، حضور و مشارکتی فعال خواهند داشت.

۱- محمد مهدی لبیبی[✉]
دکتر جامعه‌شناسی سیاسی،
دانشکده علوم اجتماعی، واحد
تهران مرکز، دانشگاه آزاد اسلامی،
(نویسنده مسئول)
<labibi_mehdi@yahoo.com>

۲- غلامرضا خوش‌فر[✉]
دکتر جامعه‌شناسی سیاسی،
دانشکده علوم انسانی و اجتماعی،
دانشگاه گلستان، گرگان، ایران

۳- مصطفی باقریان جلودار[✉]
دکتر جامعه‌شناسی محض،
دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه
پیام نور ساری، ساری، ایران

۴- شهربانو میرزاخانی[✉]
کارشناس ارشد جامعه‌شناسی،
دانشکده علوم اجتماعی و
اقتصادی، دانشگاه الزهرا (س)،
تهران، ایران

همچنین، به موازات گسترش اعتماد عمومی در سطح جامعه، مشارکت افراد در حوزه‌های مختلف، من جمله مشارکت سیاسی افزایش می‌یابد. علاوه بر این، با توجه به نتایج به دست آمده، مشارکت سیاسی افراد تحت تأثیر روابط بین شخصی و اعتماد آنان نسبت به افرادی نظیر خانواده، خویشاوندان، دوستان و... نیز قرار دارد که می‌تواند رفتار یا مشارکت سیاسی فرد را در دو جهت فعال یا منفعل قرار دهد.

واژه‌های کلیدی: اعتماد اجتماعی، اعتماد بین شخصی، اعتماد عمومی، اعتماد نهادی

تاریخ دریافت: ۹۶/۸/۱

تاریخ پذیرش: ۹۷/۵/۲۹

The relationship between social trust and political participation in Citizens of Gorgan

▶ 1- Mohammad Mehdi Labibi

Ph.D in social and political sciences, Faculty of Social Sciences, Tehran Branch Center, Islamic Azad University, Tehran, Iran, (corresponding author) <labibi_mehdi@yahoo.com>

▶ 2- Gholamreza Khoshfar

Ph.D in social and political sciences, Faculty of Humanities and Social Sciences, Golestan University, Gorgan, Iran

▶ 3- Mostafa Bagherian

Jelodar
Ph.D. in sociology, Faculty of Social Sciences, Payam nor University, Sari, Iran

▶ 4- Shahrbanoo Mirzakhani

M.A. of Sociology, Faculty of Social Sciences, Alzahra University, Tehran, Iran

Introduction: The major goal of this study is political participation, highlighting the role of social trust. In fact, how social trust and political participation are united is analyzed and assessed. Since political participation is one of the key traits in social and political progress, influential factors need to be pointed out indeed. So the main focus of this study is to find the relationship between social trust and political participation. In addition to trust, five other basic variables have been concentrated on by the researcher. These include gender, age, education, marital status, and mental class. The theoretical framework is according to the comments of Lipst, Almond and Verba, Engleheart, Nelson and Huntington, etc. Political participation is the entry into the arena that has led to the fulfillment of a collective will or hinders its realization. Michael Rush sees political participation as being involved in various levels of an activity in the political system, from non-conflict to having a political official. The fundamental idea behind the participation is to accept the principle of equality of people, and its purpose is to promote intellectual, cooperative, and collaborative efforts to improve the quality and quantity of life in all social, economic, and political fields. In this study, in order to measure the impact of social trust on political participation, a combination of theories of social scientists and sociologists has been taken into consideration. In his book entitled Political Person, Lipst explains

political participation. In the book, he tries to explain the political participation of individuals, groups, and social groups based on several general social determinants, using his own sociological model. In his opinion, people participate in the following:

1. Their interests are heavily exposed to government policies, such as dependence on the government as its employee, if they are not exposed to economic constraints or have moral-religious values affected by government policies.
2. Access to information that identifies the relationship between political decisions, interests, and their interests, such as the direct and obvious effects of government policies, job training, empirical general insight, and leisure time are among the most influential factors.
3. People vote if they are exposed to social pressures; pressures, such as deprivation and alienation, the strength of the political class organization, and the level of social contact.
4. Finally, the crossover pressures, that is, individuals do not vote for the compulsion and pressure of the political parties, which have opposing interests, in different directions and in different ways, providing different information.

Inglehart also explains the increase in participation by promoting education and political information, changing the norms governing women's participation and changing value priorities. In his view, the variables of formal education, socioeconomic status, skill levels, information, communication skills, career experience, organizational networks, and the reduction of sexual differences in social and political tasks affect the increase in participation. Giddens mentions the three dynamics of modernity, the titles of the separation of time and place, from rebelliousness and appropriation. These factors have changed the model of trust in contemporary modern society; he mentions the impact of communication systems (media) on the formation of micro-level characteristics, trust in the process of socialization and personal identity, the trust of individuals in abstract and political systems, mechanisms in the current world, and the main areas of trust in a traditional world that either destroyed or neglected the traditional kinship system, local community, and religion. According to Putnam, the commonplace traditions and norms in society, including trust and cooperation are among the most important determinants of political participation. In some areas of the world where civil traditions, with trust in interpersonal relations and high public confidence, are witnessing active political participation, but political partnerships also decrease in the areas where the norms of trust and cooperation are

low. Thus, trust, both among individuals and in the political trust of individuals in government, is shaped by factors, such as the rethinking process and the impact of information, the access and use of a variety of media, and other mechanisms in the modern society. Robert Putnam pointed to the fluctuations of political participation in social capital, where social trust was one of the important dimensions of Putnam's definition of social capital. Thus, Putnam's theory as one of the most appropriate theories in this field can provide a coherent framework for analyzing the relationship between social trust and political participation.

Method: This study is among those surveying research studies that use questionnaires to collect data. The subjects were the people of Gorgan, and 407 of them were chosen as a sample and the proper classes were chosen and studied using random sampling. To confirm the variable credit of the study, the formal credit method was used. Besides, the fixity of the tools was also calculated by the Cronbach's alpha coefficients, which are respectively 782 and 780 for social trust and political participation.

Findings: The findings of this study show that the average level of political participation is 825.2 out of 5. The level of social trust of the responses was also average. The average of political participation of men was more than that of women, and that of the married was found to be more than the single. The highest political participation was between the 50 to 59 year-old people. The result of all these theories showed that there is a positive relationship among social trust and its aspects (institutional trust, public trust and people trust) together with political participation with its aspects (election behavior and active participation). The results of regression analysis show that generally 061.0% of the changes in variables is assessed via other variables, like social trust, age, sex, marital status, and education.

Discussion: According to the results, when people trust the government, institutions and organs become active participants in political incidence and happenings. As the social trust increases in the society, people participate more in political events. Besides, as shown by the findings, political participation is influenced by people's relationship and their trust among family members, friends, and relatives, resulting in an active or inactive participation.

Keywords: Institutional trust, Personal trust, Public trust, Social trust

مقدمه

نظام سیاسی یک کشور بر پایه اعتماد و اراده مردم شکل می‌گیرد و باقی می‌ماند. استقرار و اقتدار نظام سیاسی در هر کشوری وابسته به مشارکت و حضور فعال مردم در عرصه‌های مختلف اجتماعی و سیاسی است. یکی از بارزترین نمونه‌های مشارکت مردمی، مشارکت در مسائل اجتماعی و سیاسی کشور است؛ که کمک فراوانی به حفظ وحدت و همبستگی ملی می‌کند. بر این اساس مشارکت سیاسی را می‌توان، فعالیت داوطلبانه اعضای جامعه در انتخاب رهبران و شرکت مستقیم و غیرمستقیم در سیاست‌گذاری عمومی دانست. به بیانی دیگر، مشارکت سیاسی عبارت است از ورود به عرصه و جرگه‌ای که به تحقق یک اراده جمعی منجر شده، یا مانع تحقق آن می‌شود. مایکل راش^۱ مشارکت سیاسی را درگیر شدن فرد در سطوح مختلف فعالیت در نظام سیاسی، از عدم درگیری تا داشتن مقام رسمی سیاسی، می‌داند (راش، ۲۰۰۵). بنیادی‌ترین اندیشه زیرساز مشارکت پذیرش اصل برابری مردم است و هدف از آن، هم‌فکری، همکاری و تشریک‌مساعی افراد در جهت بهبود کمیت و کیفیت زندگی در تمامی زمینه‌های اجتماعی، اقتصادی و سیاسی است (نیازی، ۲۰۰۳). یکی از مهم‌ترین مسائل در بحث مشارکت سیاسی، مسئله اعتماد است. اعتماد یکی از جنبه‌های مهم روابط انسانی است که زمینه همکاری بین اعضای جامعه را فراهم می‌آورد؛ آحاد مردم را به سوی تعاون و همکاری در گروه‌ها و نهادهای جامعه هدایت می‌کند. تطور و تحول جوامع انسانی از حالت اولیه به مدرن در گرو پیچیدگی، تراکم روابط اجتماعی و ارتباط متقابل بوده است که اعتماد به گستردگی آنها دامن زده است. بدون وجود اعتماد نمی‌توان شاهد نظام‌های دموکراتیک، نظم و ثبات اجتماعی، تعادل و همبستگی و انسجام اجتماعی در جامعه بود. اعتماد از پیش شرط‌های اساسی برای توسعه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی هر جامعه‌ای محسوب می‌شود. همچنین اعتماد می‌تواند عاملی در جهت تعامل فرد

1. Michael Rush

یا افراد جامعه با دولت باشد. براین اساس، حضور مردم در مشارکت و همکاری مسائل مربوط به جامعه، به میزان اعتماد متقابل بین آنها، دولت و نهادهای وابسته به آن بستگی دارد. باین وجود بررسیها نشانگر آن است که نوعی بحران در اساسی‌ترین شاخص سرمایه اجتماعی یعنی اعتماد اجتماعی به وجود آمده است که مستلزم بررسی دقیق‌تر و علمی است. از نظر آنتونی گیدنز^۱، جوامع مدرن به نظامهای تخصصی اعتماد تکیه می‌کنند و این بدان معناست که اعتماد کلید رابطه بین فرد و نظامهای تخصصی است. در بررسیهای اکتشافی به عمل آمده مشاهده می‌شود که اعتماد اجتماعی در بسیاری از جوامع از وضعیت مطلوبی برخوردار نیست. از نظر اندیشمندان و صاحب‌نظران ایرانی نیز شواهد بسیاری دلالت بر کاهش اعتماد اجتماعی در ایران، در تمام سطوح وجود دارد و به طریق اولی کاهش سطح اعتماد، بر تغییر سطح مشارکت سیاسی تأثیرگذار بوده است. علاوه بر عامل مهم اعتماد، عوامل دیگری نیز بر مشارکت سیاسی تأثیرگذارند که در این پژوهش مورد نظر نبوده‌اند. در مورد انتخاب قلمرو مکانی پژوهش قابل تأمل است که شهر گرگان مرکز استان گلستان است و از نظر بسیاری، نگین اقوام ایرانی خوانده شده و گروههای قومی و مذهبی متنوعی در آن زندگی می‌کنند. تنوع قومی و مذهبی موجب ایجاد شکافهای اجتماعی فراوانی می‌شود که مشارکت سیاسی را تحت تأثیر خود قرار می‌دهند. نتایج برخی از مطالعات انجام شده در استان گلستان نشان می‌دهد که میزان مشارکت مردم در انتخابات مجلس شورای اسلامی از دوره ششم به دوره هفتم به مقدار ۱۲/۶۷ درصد کاهش یافته که این کاهش در شهر گرگان (حوزه انتخابیه گرگان و آق‌قلا) ۱۱/۰۸ درصد بوده (خوش‌فر، ۲۰۰۵) که شاهدی بر مدعای کاهش مشارکت سیاسی در شهر گرگان است. بنابراین با توجه به این موضوع، مسئله اصلی پژوهش حاضر مشارکت سیاسی است که با تأکید بر نقش اعتماد اجتماعی مورد مطالعه قرار می‌گیرد. لذا سؤال اصلی تحقیق این است که: آیا اعتماد اجتماعی و ابعاد آن بر مشارکت

1. Anthony Giddens

سیاسی تأثیرگذارند؟ و در صورت تأیید، کمیت و کیفیت این تأثیرگذاری چگونه است؟

پیشینه تجربی

مشارکت به معنی به کار گرفتن منابع شخصی به منظور سهیم شدن در یک اقدام جمعی است (محسنی و جاراللهی، ۲۰۰۴). کرفت و بیراسفورد^۱ تحولاتی چون ظهور جنبشهای اجتماعی جدید، تأمل و بازنگری در مورد نیاز انسان، ظهور مجدد ایده شهروندی و پست مدرن را موجب توجه به ایده مشارکت دانسته‌اند (نیازی، ۲۰۰۳). متخصصان علوم اجتماعی به‌ویژه دانشمندان جامعه‌شناسی و علمای علوم سیاسی برای تبیین و تشخیص میزان مشارکت سیاسی و عوامل مؤثر بر آن، نظریات متفاوتی مطرح کرده‌اند که در این قسمت به توضیح برخی از آنها پرداخته می‌شود.

نلسون وهانتینگتون^۲ مشارکت سیاسی را به‌عنوان امری عینی و جدا از نگرشهای ذهنی فرد در نظر می‌گیرند. به اعتقاد آنها مشارکت سیاسی عبارت است از فعالیت شهروندان خصوصی به منظور تأثیر نهادن بر فرآیند تصمیم‌گیریهای دولت. نگرش کلی نلسون وهانتینگتون این است که فرآیند توسعه اقتصادی و اجتماعی از طریق دو مجرا می‌تواند سرانجام به گسترش مشارکت سیاسی و اجتماعی بیانجامد:

راه اول، تحرک اجتماعی: به این معنی که کسب منزلتهای اجتماعی بالاتر به‌نوبه خود در فرد احساس توانایی در تأثیر نهادن بر تصمیم‌گیریهای دستگاههای عمومی را ایجاد می‌کند و این عوامل ذهنی می‌تواند مشوق مشارکت در سیاست و فعالیت اجتماعی باشد. در این حالت، منزلت اجتماعی بالاتر و احساس مؤثر بودن از نظر سیاسی، به‌عنوان متغیرهای میانی، مشوق مشارکت اجتماعی و سیاسی محسوب می‌شود. به نظر این دو نویسنده، از میان متغیرهای منزلتی، میزان سواد و تحصیلات فرد بیشترین تأثیر را بر مشارکت سیاسی دارد.

1. Craft and Byrassfvrd

2. Nelson and Huntington

راه دوم، شیوه سازمانی: یعنی عضویت و مشارکت فعال در انواع گروهها و سازمانهای اجتماعی (اتحادیه‌های شغلی و صنفی، گروههای مدافع علایق خاص و...) است که احتمال مشارکت در فعالیت اجتماعی و سیاسی را بیشتر می‌کند. این عامل در جوامعی که فرصت تحرک فردی در آنها محدودتر است، اهمیت بیشتری دارد. زیرا همان‌طور که گفته شد، به اعتقاد این نویسندگان، فرد برای رسیدن به وضع اجتماعی و اقتصادی بهتر، به‌عنوان آخرین راه‌حل، به سازمانهای اجتماعی یا احزاب سیاسی می‌پیوندد (رضایی، ۲۰۱۴).

اینگلههارت^۱ فرض می‌کند که اعتماد به یکدیگر بخشی از نشانگان فرهنگی پایدار است که به بقای دموکراسی منجر می‌شود. وی در کتاب تحول فرهنگی در جامعه پیشرفته صنعتی تلاش می‌کند تا به این سؤال اساسی پاسخ دهد که آیا تفاوت‌های فرهنگی در اعتماد به یکدیگر وجود دارد؟ او معتقد است که در صورتی که این موضوع حقیقت نداشته باشد، هرگونه بحث درباره تأثیر سیاسی بلندمدت آن بی‌اثر است. شواهد و یافته‌های او نشان می‌دهند که سطح اعتماد در جوامع مختلف با هم تفاوت دارد. او همچنین معتقد است که سطوح عالی اعتماد به یکدیگر با دموکراسی با ثبات نیز رابطه دارد. به نظر او سطوح نسبتاً پایین انتشار رضایت و اعتماد موجب می‌شود که شخص به‌احتمال زیاد نظام سیاسی موجود را نپذیرد و از راست یا چپ افراطی حمایت کند. به‌زعم او رضایت از زندگی، رضایت سیاسی، اعتماد به یکدیگر، میزان زیاد بحث سیاسی و حمایت از نظم اجتماعی موجود، همه همراه هم هستند. آنها نشانگان نگرشهای مثبت را نسبت به جهانی که شخص در آن زندگی می‌کند، تشکیل می‌دهند. جالب‌تر از همه این واقعیت است که این نشانگان با بقای نهادهای دموکراتیک رابطه دارد. او در تفسیر این رابطه اظهار می‌دارد کشورهای با سطوح بالای رضایت از زندگی و اعتماد متقابل بسیار بیشتر احتمال دارد که نهادهای دموکراتیک را پذیرفته، آن را حفظ کنند تا آن گروه از کشورهایی که افراد آن فاقد چنین نگرشهایی هستند، برعکس،

1. Inglehart

نهادهای دموکراتیک به احتمال بیشتر در کشورهایی با سطوح پایین رضایت از زندگی و اعتماد، لگدکوب می‌شوند (رضایی، ۲۰۱۴).

پوررنجبر و همکاران (۱۳۹۳) در مطالعه‌ای تحت عنوان بررسی تأثیر اعتماد اجتماعی بر شیوه‌های مختلف مشارکت سیاسی در میان دانشجویان دانشگاه اصفهان پرداخته‌اند. استنباط آماری از داده‌ها نشان‌دهنده تأثیر اعتماد اجتماعی بر پنج سطح مشارکت سیاسی (حمایت‌کنندگان منفعل، تماس با مسئولان سیاسی، ارتباطات سیاسی، مبارزان سیاسی و اعتراض‌کنندگان سیاسی) است. البته یافته‌های پژوهش نشان داد که اعتماد اجتماعی بر بی‌اعتنایی سیاسی تأثیر معناداری ندارد. رهبرقاضی و همکاران (۲۰۱۷) در مطالعه‌ای تحت عنوان بررسی سرمایه اجتماعی بر مشارکت در انتخابات به بررسی تأثیر ابعاد اعتماد اجتماعی، هنجارهای اجتماعی مشوق همکاری و شبکه اجتماعی به‌مثابه عناصر سازنده سرمایه اجتماعی بر میزان مشارکت افراد در انتخابات در بین دانشجویان دانشگاه‌های دولتی شهر اصفهان پرداخته‌اند. نتایج حاصل از تحلیل فرضیه‌های اصلی حاکی از آن بود که از یک طرف اعتماد اجتماعی و هنجارهای اجتماعی بر تقویت شبکه‌های اجتماعی تأثیر می‌گذارد و از سوی دیگر، اعتماد اجتماعی و شبکه‌های اجتماعی نیز بر افزایش میزان مشارکت در انتخابات تأثیر مثبت و معنی‌داری دارد. همچنین یافته‌های پژوهش نشان داد که رابطه معنی‌داری میان هنجارهای اجتماعی و مشارکت در انتخابات وجود ندارد. شکربیگی و پناهی (۲۰۱۳) مطالعه‌ای تحت عنوان عوامل اجتماعی مؤثر در مشارکت سیاسی اجتماعی زنان (مورد مطالعه: زنان شهر گنبدکاووس در استان گلستان) انجام داده‌اند. بر اساس تحلیل رگرسیونی داده‌های تحقیق، از میان چهار متغیر مستقل، متغیر اعتماد اجتماعی مهم‌ترین تبیین‌کننده مشارکت سیاسی اجتماعی زنان بوده است و متغیرهای سن، پایگاه اجتماعی اقتصادی و وضعیت تأهل به ترتیب به‌عنوان تبیین‌کننده‌های بعدی متغیر وابسته هستند.

امام‌جمعه‌زاده و همکاران (۲۰۱۳) به بررسی سرمایه اجتماعی و مشارکت سیاسی در میان دانشجویان دانشگاه اصفهان پرداخته‌اند. با توجه به نتایج تحقیق به‌دست‌آمده، فرضیه تحقیق مبنی بر همبستگی معنادار میان ابعاد سرمایه اجتماعی و اعتماد به‌عنوان یکی از ابعاد مهم آن و میزان مشارکت سیاسی دانشجویان تأیید شده است. اسماعیلی (۲۰۱۲) به بررسی نقش عوامل اجتماعی بر مشارکت سیاسی در شهرستان گنبد پرداخته است. نتایج نشانگر آن است که بین سن، پایگاه شغلی، وضعیت اقتصادی، سطح تحصیلات، میزان استفاده از رسانه‌ها، میزان ارتباط با مراکز شهری بزرگ و میزان اعتماد به دولت با میزان مشارکت سیاسی آنان رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.

در باب رابطه بین اعتماد اجتماعی و مشارکت سیاسی دو دیدگاه مطرح می‌شود. در دیدگاه نخست، بر وجود ارتباط ضعیف بین اعتماد اجتماعی و مشارکت سیاسی تأکید می‌شود. براین اساس پژوهش‌های موجود در زمینه سرمایه اجتماعی نشان می‌دهند که اگرچه بین اعتماد اجتماعی و مشارکت سیاسی رابطه معناداری وجود دارد، اما چنین ارتباطی ضعیف است (رایت، ۱۹۷۶). کاس^۱ (۱۹۹۹) در تحقیق خود نتیجه‌گیری می‌کند که رابطه آماری بین اعتماد بین‌افردی و رویکردهای سیاسی بسیار ناچیز و کم است. شوفل^۲ (۱۹۹۹) معتقد است بدون توجه به کارکرد اعتماد به‌مثابه بنیان اخلاقی یا عامل انگیزشی، اعتماد هیچ تأثیری بر مشارکت سیاسی نمی‌گذارد. ویلکینز^۳ (۲۰۰۰) استدلال می‌کند که اعتماد رسمی یا اعتماد به نظام سیاسی هیچ ارتباطی با مشارکت سیاسی یا حتی بی‌اعتنایی به آن ندارد.

در دیدگاه دوم، نتایج تحقیقات نشان می‌دهند که بین اعتماد اجتماعی و مشارکت سیاسی رابطه‌ای قوی وجود دارد. در حقیقت این نتایج نشان می‌دهد که همسو با نظریه‌های سرمایه اجتماعی، میان اعتماد اجتماعی و مسائل سیاسی پیوند عمیقی وجود دارد (هروس، ۲۰۰۴).

1. Cass

2. Shvfl

3. Wilkins

چنین اعتمادی می‌تواند انگیزه فعالیت‌های داوطلبانه را به وجود آورد و استانداردهای اخلاقی لازم را برای هدایت افراد فراهم کند. اوسلانر^۱ (۲۰۰۴) استدلال می‌کند در جوامعی که اعتماد زیادی بین افراد وجود دارد، فساد سیاسی کمتر و فرهنگ همکاری و مشارکت سیاسی بیشتری در آنجا به وجود می‌آید. در محیط گروهی، افرادی که دارای اعتماد اجتماعی بیشتری هستند بر مفهوم عمل متقابل تکیه می‌کنند. اعضای چنین گروه‌هایی معمولاً احساس می‌کنند که از طریق توسعه اعتماد اجتماعی و مشارکت، در چنین گروه‌هایی می‌توانند پادشاهای اجتماعی بیشتری به دست آورند. فوکویاما^۲ (۱۹۹۵) بر اهمیت اعتماد و هنجارهای عمل متقابل در جهت موفقیت گروه بیشتر از قوانین و مقررات رسمی تأکید می‌کند. فوکویاما معتقد است جوامع و انجمن‌های موفق نه بر اساس قوانین و مقررات رسمی و مکتوب، بلکه بر اساس آداب و تعهدات اخلاقی درونی شده اعضای هر جامعه و در نتیجه اعتماد اجتماعی تشکیل می‌شوند. لین^۳ معتقد است جوامعی که در آن پیوندهای اجتماعی نسبتاً قوی وجود دارد باعث ایجاد اعتماد تعمیم‌یافته می‌شوند و چنین اعتمادی مانع انزوایی و فروپاشی همکاری‌های اجتماعی می‌شود. این نوع اعتماد معمولاً در جوامع پیچیده به وجود می‌آید. در چنین جوامعی افراد به قوانینی تکیه می‌کنند که بسیاری از شهروندان آنها را پذیرفته‌اند و نمادها و مبادلات بین‌افردی را هدایت می‌کنند. بدون وجود اعتماد اجتماعی و چنین قوانین پذیرفته‌شده‌ای کارکردهای اجتماعی، ممکن است متوقف شوند (۲۰۰۱). بنابراین اعتماد اجتماعی احتمالاً باعث می‌شود میزان مشارکت افراد در فعالیت‌های سیاسی، رأی‌دهی ستادهای تبلیغاتی، فعالیت درزمینه‌ها و مسائل محلی، منطقه‌ای و... به دلیل گسترش قوانین پذیرفته شده افزایش یابد (اوسلانر، ۱۹۹۹، به نقل از مسعودنیا و همکاران، ۲۰۱۵).

1. Uslaner
2. Fukuyama
3. Lin

پاتنام^۱ در توضیح اعتماد متقابل به منزله سنگ بنای سرمایه اجتماعی آن را مفصل و رابط اصلی روابط اجتماعی معرفی می‌کند (۲۰۰۰). این مفهوم از چشم‌انداز گروه‌های اجتماعی بیشتر فهمیدنی است. اعضای گروه‌های اجتماعی به‌طور منظم با هم در تماس هستند. بدین ترتیب مشکلات و مسائل مختلف از طریق بحث‌های منظم آشکار می‌شوند. شهروندانی که در چنین انجمن‌هایی مشارکت می‌کنند با افراد مختلفی ملاقات می‌کنند. این امر چنانچه در محیط سالم و مثبتی صورت گیرد باعث تقویت ویژگی‌های مثبت در افراد و باعث ایجاد اعتماد در آنها می‌شود. هنگامی که بیگانگان به چنین گروه‌هایی وارد می‌شوند اعضای گروه آنها را به شکلی مثبت درک می‌کنند و بدین ترتیب در چارچوب چنین گروه‌هایی به افراد ناشناس نیز اعتماد می‌شود. پاتنام استدلال می‌کند که انجمن‌های اجتماعی و اعتماد اجتماعی ناشی از آن، روح همکاری، یکپارچگی و انسجام را در شهروندان تزریق می‌کند (پاتنام، ۱۹۹۳). اعتماد اجتماعی به افراد کمک می‌کند تا روح همکاری در میان آنها از طریق رفتارهای مشترک توسعه یابد. اعتماد تعمیم‌یافته باعث می‌شود که افراد بدون هیچ‌گونه چشم‌داشتی به دنبال کمک دیگران باشند. چنین افرادی از طریق شرکت در کارویژه‌های اجتماعی به شهروندان بهتری تبدیل می‌شوند. آنها معمولاً بیش از دیگران به کارهای خیریه می‌پردازند، به تعهدات مالیاتی خود عمل می‌کنند، به دیدگاه اقلیتها احترام می‌گذارند و در دیگر اشکال همکاری‌های مدنی شرکت می‌جویند. این افراد نه تنها تعهدات مدنی خود را به شکلی بهتر انجام می‌دهند، بلکه در فرآیند مشارکت سیاسی نیز فعالیت بیشتری می‌کنند (پاتنام، ۲۰۰۰، به نقل از مسعودنیا و همکاران، ۲۰۱۵).

چارچوب نظری

چارچوب نظری یک الگوی مفهومی است مبتنی بر روابط تئوریک میان شماری از

1. Putnam

عواملی که در مورد مسئله مورد پژوهش با اهمیت تشخیص داده می‌شوند. این نظریات با بررسی سوابق پژوهشی در قلمرو مسئله به گونه‌ای منطقی جریان پیدا می‌کنند. در این پژوهش به منظور سنجش تأثیر اعتماد اجتماعی بر مشارکت سیاسی، ترکیبی از نظریات اندیشمندان علوم اجتماعی و جامعه‌شناسی مدنظر قرار گرفته است. لیپست در کتاب «انسان سیاسی» به تبیین مشارکت سیاسی پرداخته است. او در این کتاب می‌کوشد تا با مدل جامعه‌شناختی خود پدیده، مشارکت سیاسی افراد و اقشار و گروه‌های اجتماعی مختلف را بر اساس چندین عامل کلی اجتماعی تبیین کند. مهمترین متغیرهایی که لیپست از آنها نام می‌برد، عبارتند از: درآمد، تحصیلات، شغل، رنگ (سیاه‌پوست، سفیدپوست)، سن، جنس، محل سکونت، وضعیت تأهل، وضعیت و سامان جامعه.

در کنار متغیرهای فوق، یک سری عوامل اجتماعی نیز بر نرخ مشارکت سیاسی تأثیر جدی می‌گذارند. به نظر او افراد در صورتی مشارکت می‌کنند که:

۱- علایق و منافعشان شدیداً در معرض سیاستهای دولت باشد؛ مانند وابستگی به حکومت به‌عنوان کارمند آن، در صورت عدم مشارکت در معرض محدودیتهای اقتصادی قرار بگیرند و یا دارابودن ارزشهای اخلاقی-مذهبی متأثر از سیاستهای دولت.

۲- دسترسی به اطلاعاتی که رابطه تصمیمات سیاسی، علایق و منافع آنها را نشان می‌دهد؛ مانند اثرات مستقیم و آشکار سیاستهای دولت، آموزش شغلی و تجربی بینش عمومی و میزان اوقات فراغت از جمله عوامل تأثیرگذار معرفی شده‌اند.

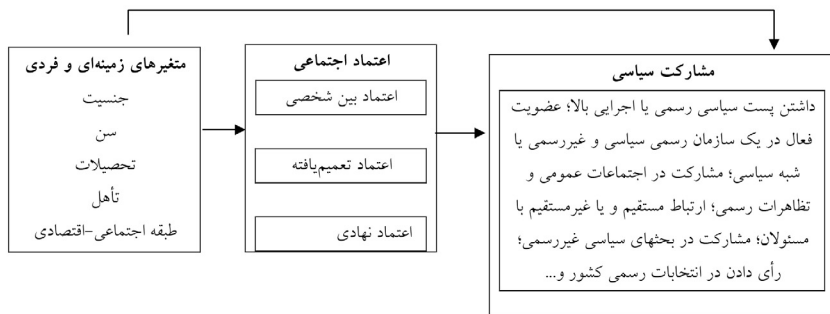
۳- افراد اگر در معرض فشارهای اجتماعی باشند، رأی می‌دهند؛ فشارهایی همچون محرومیت و بیگانگی، قدرت سازمان سیاسی طبقاتی و میزان تماسهای اجتماعی.

۴- و درنهایت فشارهای متقاطع؛ بدین معنا که افراد به اجبار و الزام فشارهای احزاب سیاسی که هریک منافع متضادی نسبت به هم دارند، از جهات و به شیوه‌های مختلف اقدام

می‌کنند و اطلاعات مختلف و متفاوتی را ارائه می‌دهند، رأی ندهند. در آخر لیست نتیجه می‌گیرد که مشارکت صرف‌نظر از جهت اهداف آن، برای تحقق برخی مقاصد توسعه سیاسی و اجتماعی ضروری است؛ اگرچه ممکن است جهت و مقصد این مشارکت در هر کشور با دیگر کشورها متفاوت باشد.

اینکلهارت نیز افزایش مشارکت را از طریق ارتقای سطح تحصیلات و اطلاعات سیاسی؛ تغییر هنجارهای حاکم بر مشارکت زنان و تغییر در اولویتهای ارزشی، مورد تبیین قرار داده است. به نظر او متغیرهای تحصیلات رسمی، موقعیت اجتماعی-اقتصادی، سطوح مهارت و اطلاعات، مهارتهای ارتباطی، تجربه‌های شغلی، شبکه‌های سازمانی، تقلیل تفاوت‌های جنسی در وظایف اجتماعی و سیاسی، بر افزایش مشارکت تأثیر می‌گذارند. در نهایت گیدنز از سه سرچشمه پویایی مدرنیته یاد می‌کند؛ تحت عناوین جدایی زمان و مکان، از جاکندگی و تخصیص بازانديشانه. این عوامل، الگوی اعتماد را در جامعه مدرن امروزی تغییر داده‌اند؛ او از تأثیر نظام‌های ارتباطاتی (رسانه‌ها) بر شکل‌گیری ویژگی‌های سطح خرد، از اعتماد در فرآیند اجتماعی‌شدن و هویت شخصی تا اعتماد فرد به نظام‌های انتزاعی و سیاسی یاد می‌کند که مکانیسم‌های موجود در جهان کنونی زمینه‌های اصلی اعتماد در جهان سنتی که از نظام خویشاوندی سنتی، اجتماع محلی و دینداری را یا از بین برده و یا کم‌اهمیت کرده است. بدین ترتیب اعتماد، چه در بین افراد و چه به‌صورت اعتماد سیاسی افراد به حکومت، تحت تأثیر عواملی چون روند بازانديشانه و تأثیر اطلاعات و دسترسی و استفاده از انواع رسانه‌ها و مکانیسم‌های دیگر در جامعه مدرن شکل می‌گیرند. رابرت پاتنام نیز اندیشمند سیاسی مبرزی بود که حدود ۲۵ سال در مناطق شمالی و جنوبی کشور ایتالیا به تحقیق پژوهش درباره نوسانات مشارکت سیاسی برحسب سرمایه اجتماعی پرداخت که اعتماد اجتماعی یکی از ابعاد مهم تعریف پاتنام از سرمایه اجتماعی بود. طبق نظر پاتنام (۱۹۹۹) سنتها و هنجارهای رایج در جامعه از جمله اعتماد و همکاری از مهمترین عوامل متمایزکننده

مشارکت سیاسی هستند. به طوری که در مناطقی از جهان که سنتهای مدنی همراه با اعتماد در روابط بین شخصی و اعتماد عمومی در سطح بالایی قرار دارد، شاهد مشارکت سیاسی فعال هستیم در حالی که در مناطقی که هنجارهای اعتماد و همکاری در سطح پایینی باشند، مشارکت سیاسی نیز تقلیل می‌یابد. بنابراین نظریه پاتنام به عنوان یکی از مناسب‌ترین نظریه‌ها در این زمینه می‌تواند چارچوبی منسجم برای تحلیل رابطه بین اعتماد اجتماعی با مشارکت سیاسی فراهم کند.

شکل (۱) مدل نظری تحقیق

روش

با توجه به هدف تحقیق و سطح تحلیل داده‌ها، برای جمع‌آوری داده‌ها، از روش پیمایش استفاده شده است. بدین منظور جهت دستیابی به اطلاعات، از ابزار پرسشنامه محقق ساخته استفاده شده است. جامعه آماری تحقیق شامل شهروندان شهر گرگان است که براساس فرمول منطقی کوکران ۴۰۷ نفر به دست آمده است. روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای متناسب بوده که در آن از هر دو جنس مرد و زن به‌طور مساوی و از سنین مختلف به‌عنوان طبقه، متناسب با توزیع جمعیت هر گروه سنی نمونه‌ها انتخاب و مورد مطالعه قرار گرفتند. برای تأیید اعتبار ابزار، از روش اعتبار صوری (مراجعه به اساتید و متخصصان) استفاده شده است. همچنین برای تعیین پایایی ابزار نیز از روش آلفای کرونباخ استفاده شد که برای متغیر اعتماد اجتماعی و مشارکت سیاسی به ترتیب (۰/۷۸۲ و ۰/۷۸۰) به دست آمده است. پس از تأیید مقبولیت سازه‌ها، میزان اعتماد اجتماعی و مشارکت سیاسی با استفاده از آماره‌های توصیفی و استنباطی مقتضی محاسبه شده و فرضیات موردسنجش قرار می‌گیرند.

تعریف نظری مشارکت سیاسی: هر نوع فعالیت سیاسی داوطلبانه در رابطه با احراز، انتخاب‌کردن و انتخاب‌شدن برای پستهای سیاسی جامعه، اثرگذاری در شکل‌گیری سیاستها و برنامه‌های عمومی و در نهادها و نظام سیاسی جامعه است (پناهی، ۲۰۰۸).

با توضیحات فوق ذیلاً به تعریف عملیاتی مشارکت سیاسی می‌پردازیم. در این تحقیق انواع فعالیتهای زیر مشارکت سیاسی محسوب خواهد شد (خوش‌فر، ۲۰۰۹).

۱- داشتن پست سیاسی رسمی یا اجرایی بالا؛ ۲- سعی در به دست آوردن هر یک از موقعیتهای فوق از طریق کاندیدشدن برای پستهای انتخابی و کوشش در به دست آوردن پستهای انتصابی؛ ۳- عضویت فعال در یک سازمان رسمی سیاسی و غیررسمی یا

شبه سیاسی، شامل احزاب سیاسی، ائتلافها، گروهها، محفلها و انجمنهای سیاسی رسمی و غیررسمی که معمولاً در انتخابات مختلف کشور کاندید معرفی می‌کنند؛ ۴- مشارکت در اجتماعات عمومی و تظاهرات رسمی موردحمایت نظام و اجتماعات و تظاهرات غیررسمی و حمایت نشده از جانب نظام سیاسی؛ ۵- عضویت انفعالی در یک سازمان رسمی سیاسی و یا یک سازمان شبه سیاسی؛ ۶- ارتباط مستقیم (شفاهی یا کتبی) و یا غیرمستقیم (از طریق رسانه‌های جمعی) با مسئولان جهت تأیید نقطه نظرات و سیاستهایشان، یا پیشنهاد خاصی به آنان و یا تذکر در جهت اصلاح نظارت و سیاستهای آنان؛ ۷- مشارکت در بحثهای سیاسی غیررسمی؛ ۸- اندکی علاقه به سیاست عبارت است از اظهار علاقه به مسائل سیاسی و بحث در مورد آنها بدون اینکه به علل مختلف عملاً درگیر چنین فعالیتهایی بشود؛ ۹- رأی دادن در انتخابات رسمی کشور (پناهی، ۲۰۰۸).

تعریف نظری اعتماد اجتماعی: پاتنام (۱۹۹۹) در تعریف اعتماد بیان می‌دارد که «شما برای انجام کاری صرفاً به دلیل اینکه فردی (نهادی) می‌گوید آن را انجام خواهد داد به او اعتماد نمی‌کنید. بلکه شما تنها به این دلیل به او اعتماد می‌کنید که با توجه به شناختتان از خلق و خوی او، انتخابهای ممکن او، تبعاتشان و توانایی او حدس می‌زنید که او انجام این کار را بخواهد گیرد».

در ادبیات سرمایه اجتماعی، چهار نوع اعتماد قابل تشخیص است:

- ۱- اعتماد به نزدیکان یا اعتماد بین‌شخصی: این نوع اعتماد از طریق پرسشهایی در خصوص اعتماد به اعضای خانواده و نزدیکان موردسنجش قرار می‌گیرد.
- ۲- اعتماد تعمیم‌یافته: سنجش این نوع اعتماد به‌واسطه کار پاتنام (۱۹۹۵) انجام گرفته است. او با استفاده از داده‌های پیمایش ارزشهای جهانی یک گویه منفرد را مورد تحلیل قرار داد (کریشنا و شرایدنر، ۱۹۹۹). این گویه به شرح زیر است:

در کل با این عبارات موافقت:

- به اغلب مردم می توان اعتماد کرد؟

- اکثر مردم صادقند؟

۳- قابلیت اعتماد عموم (اعتماد به غریبه‌ها): اگر کیف پول خود را که در آن پول نیز

هست گم کنید، فکر می کنید یکی از همسایگان به شما کمک می کند تا آن را پیدا کنید؟

اگر کیف پول خود را که در آن پول نیز هست در همسایگی خود گم کنید، فکر می کنید

اگر غریبه‌ای آن را پیدا کند، آن را به شما برمی گرداند؟

اگر کسی اتومبیلش در نزدیکی منزل شما خراب شود، آیا شما او را برای استفاده از تلفن

منزلتان دعوت می کنید؟ (اونیکس و بولن، ۲۰۰۰).

۴- اعتماد نهادی: یکی از معمول ترین روشهای سنجش اعتماد مدنی یا نهادی، ارائه فهرستی

از نهادها و سازمانهای رسمی و پرسش از پاسخگویان در مورد میزان اعتماد به آنها است.

یافته‌ها

در این قسمت، ابتدا به نتایج توصیفی فراوانی سطوح و میانگین مشارکت سیاسی و

ابعاد آن پرداخته شده است. براین اساس همان‌طور که ملاحظه می شود، میزان مشارکت

سیاسی نیمی از پاسخگویان در سطح متوسط (۵۰/۶ درصد) به دست آمده است. همچنین

میانگین مشارکت سیاسی نیز ۲/۸۳ از ۵ گزارش شده است که نشان دهنده حد متوسطی از

مشارکت سیاسی پاسخگویان است. اما در باب ابعاد مشارکت سیاسی نیز، بیش از نیمی از

پاسخگویان (۵۹/۵ درصد) در سطح پایینی از مشارکت فعال سیاسی قرار گرفته‌اند؛ و در بعد

رفتار انتخاباتی نیز بیشترین فراوانیها به ترتیب متعلق به سطوح متوسط (۴۵/۹ درصد) و بالا

(۳۰ درصد) است. در مجموع با توجه مقادیر میانگین محاسبه شده، میانگین رفتار انتخاباتی

پاسخگویان بیشتر از مشارکت فعال و مشارکت سیاسی به دست آمده است.

جدول (۱) توزیع فراوانی، سطوح و میانگین نمرات مشارکت سیاسی پاسخگویان

SD	M	سطوح مشارکت سیاسی (تعداد و درصد)					متغیر
		خیلی بالا	بالا	متوسط	پایین	خیلی پایین	
۰/۶۸۷	۲/۸۲۵	۴ (۱/۰)	۶۴ (۱۵/۷)	۲۰۶ (۵۰/۶)	۱۲۳ (۳۰/۲)	۱۰ (۲/۵)	مشارکت سیاسی
۱/۶۷۴	۲/۲۲۸	۱۴ (۳/۴)	۲۰ (۴/۹)	۷۱ (۱۷/۴)	۲۴۲ (۵۹/۵)	۶۰ (۱۴/۷)	مشارکت فعال
۱/۴۷۳	۳/۱۹۶	۲۴ (۵/۹)	۱۲۲ (۳۰/۰)	۱۸۷ (۴۵/۹)	۵۸ (۱۴/۳)	۱۶ (۳/۹)	رفتار انتخاباتی

در جدول شماره (۲)، به بررسی ویژگیهای پاسخگویان برحسب متغیرهای مستقل و زمینه‌ای نظیر جنس، سن، تحصیلات، وضعیت تأهل و طبقه اجتماعی-اقتصادی، با لحاظ کردن سطح و میانگین مشارکت سیاسی پرداخته شده است. در قسمت جانبی جدول نیز متغیر مفهومی و وابسته پژوهش یعنی اعتماد اجتماعی نیز برحسب مشارکت سیاسی مورد بررسی قرار گرفته است. با توجه به جدول، تعداد مردان و زنان اختلاف بسیار کمی نسبت به هم دارند. اما با مشاهده سطوح مشارکت مردان در هر پنج سطح مطروحه، می‌توان نتیجه‌گیری کرد که میزان مشارکت سیاسی مردان بیش از زنان است. عدد میانگین به دست آمده نیز گویای این مطلب است؛ میانگین مشارکت سیاسی مردان (۲/۹۲) و زنان (۲/۷۲) است. سن پاسخگویان در پنج گروه سنی ۲۰ تا ۶۰ سال و بیشتر مورد بررسی قرار گرفته است که میانگین مشارکت سیاسی هر یک به ترتیب (۲/۶۹، ۲/۸۸، ۲/۹۵، ۳/۰۵ و ۲/۶۲) به دست آمده است. براساس نتایج، میزان مشارکت سیاسی گروه سنی ۲۹-۲۰ سال و ۳۹-۳۰ سال بیشتر از سه گروه دیگر به دست آمده است؛ اما بالاترین مقدار میانگین مشارکت سیاسی در گروه سنی ۵۹-۵۰ سال با ۳/۰۵ است. نتایج جدول ذیل گویای این نکته است که نزدیک به نیمی از پاسخگویان (۴۶/۹ درصد) دارای مدرک تحصیلی زیردیپلم، ۳۳/۹ درصد کارادانی و بالاتر و ۱۷/۲ درصد دیپلم هستند. در این میان پاسخگويانی که مدرک تحصیلی خود را زیردیپلم اعلام کرده‌اند، در پنج سطح مشارکت سیاسی، نسبت به دو گروه دیگر بیشترین

میزان مشارکت سیاسی را داشته است. میانگین مشارکت سیاسی برحسب تحصیلات در میان پاسخگویان با مدرک تحصیلی کاردانی و بالاتر (۲/۸۹) بیشتر به دست آمده است. ۷۱ درصد از جمعیت نمونه متأهل و ۲۹ درصد مجرد هستند. میانگین مشارکت سیاسی پاسخگویان متأهل (۲/۸۷) و همچنین در مقایسه با پاسخگویان غیر متأهل در هر پنج سطح مشارکت سیاسی نیز، بیشترین میزان را به دست آورده‌اند. متغیر طبقه اجتماعی-اقتصادی (طبقه ذهنی) پاسخگویان نیز نشان می‌دهد که ۴۰/۸ درصد از پاسخگویان طبقه ذهنی خود را متوسط رو به بالا، ۳۸/۳ درصد متوسط رو به پایین، ۱۲/۳ درصد پایین، ۶/۴ درصد بالا، ۱/۰۷ درصد پایین و ۰/۵ درصد بالای بالا عنوان کرده‌اند. میزان مشارکت سیاسی طبقات مذکور در سطح متوسط مشارکت سیاسی بیش از چهار سطح دیگر گزارش داده شده است. همچنین میانگین مشارکت سیاسی پاسخگویانی که طبقه ذهنی خود را بالا ذکر کرده‌اند با (۳/۲۶) بیش از سایر طبقات به دست آمده است. اما در قسمت انتهایی جدول اعتماد اجتماعی پاسخگویان در پنج سطح سنجیده شده است. براین اساس ۳۹/۳ درصد از پاسخگویان میزان اعتماد اجتماعی شان در حد متوسط و ۲۹ درصد بالا به دست آمده است. اما سطح مشارکت سیاسی پاسخگویان برحسب میزان اعتماد اجتماعی نیز نشان می‌دهد که بیشترین میزان مشارکت سیاسی در میان پاسخگویانی بوده که اعتماد اجتماعیشان در حد متوسط گزارش شده است؛ و در نهایت میانگین مشارکت سیاسی برحسب اعتماد در گروهی که اعتماد اجتماعی بالایی دارند، بیشتر از سایر گروهها است.

جدول (۲) توزیع فراوانی پاسخگویان، سطوح و میانگین نمرات مشارکت سیاسی متغیرهای مورد مطالعه

SD	M	سطوح مشارکت سیاسی (درصد)					تعداد (درصد)	مشخصات فردی	
		خیلی بالا	بالا	متوسط	پایین	خیلی پایین			
۰/۶۷۹	۲/۹۲۲	۲/۰	۳۲/۲	۱۰۳/۸	۶۲/۰	۰/۵	۲۰۵ (۵۰/۴)	مرد	جنس
۰/۸۷۱	۲/۷۲۷	۲/۰	۳۱/۸	۱۰۲/۲	۶۱/۰	۰/۵	۲۰۲ (۴۹/۶)	زن	
۰/۶۹۸	۲/۶۹۵	۱/۵	۲۳/۳	۷۴/۹	۴۴/۷	۳/۶	۱۴۸ (۳۶/۴)	۲۰-۲۹	سن
۰/۹۸۲	۲/۸۸۱	۰/۹	۱۴/۶	۴۷/۱	۲۸/۱	۲/۳	۹۳ (۲۲/۹)	۳۰-۳۹	
۰/۸۷۳	۲/۹۵۴	۰/۶	۱۰/۴	۳۳/۴	۱۹/۹	۱/۶	۶۶ (۱۶/۲)	۴۰-۴۹	
۰/۷۸۵	۳/۰۵۰	۰/۶	۹/۴	۳۰/۴	۱۸/۱	۱/۵	۶۰ (۱۴/۷)	۵۰-۵۹	
۰/۸۶۵	۲/۶۲۵	۰/۴	۶/۳	۲۰/۲	۱۲/۱	۱/۰	۴۰ (۹/۸)	۶۰ سال و بیشتر	
۱/۲۴۸	۲/۷۷۴	۱/۹	۳۰/۶	۹۶/۷	۵۷/۰	۴/۸	۱۹۱ (۴۶/۹)	زیر دیپلم	تحصیلات
۰/۶۸۶	۲/۸۵۷	۰/۷	۱۱/۲	۳۵/۴	۲۰/۹	۱/۸	۷۰ (۱۷/۲)	دیپلم	
۰/۹۵۸	۲/۸۹۸	۱/۴	۲۲/۱	۶۹/۹	۴۱/۲	۳/۵	۱۳۸ (۳۳/۹)	کاردانی و بالاتر	
۰/۶۳۷	۲/۸۷۲	۱/۲	۱۸/۶	۵۹/۷	۳۵/۷	۲/۹	۱۱۸ (۲۹/۰)	مجرد	وضعیت تاهل
۱/۴۷۸	۲/۷۱۱	۲/۸	۵۴/۴	۱۴۶/۳	۸۷/۳	۷/۱	۲۸۹ (۷۱/۰)	متاهل	
۱/۲۸۷	۲/۵۷۱	۰/۱	۱/۱	۳/۵	۲/۱	۰/۲	۷ (۱/۷)	پایین پایین	طبقه ذهنی
۰/۹۸۴	۲/۸۸۰	۰/۵	۷/۹	۲۵/۳	۱۵/۱	۱/۲	۵۰ (۱۲/۳)	پایین	
۰/۶۵۸	۲/۷۶۲	۱/۵	۲۴/۵	۷۹/۰	۴۷/۱	۳/۸	۱۵۶ (۳۸/۳)	متوسط رو به پایین	
۰/۶۸۱	۲/۸۱۹	۱/۶	۲۶/۱	۸۴/۰	۵۰/۲	۴/۱	۱۶۶ (۴۰/۸)	متوسط رو به بالا	
۰/۹۲۱	۳/۲۶۹	۰/۳	۴/۱	۱۳/۲	۷/۹	۰/۶	۲۶ (۶/۴)	بالا	
۰/۷۸۴	۲/۰۰۰	۰	۰/۳	۱/۰	۰/۶	۰	۲ (۰/۵)	بالای بالا	اعتماد اجتماعی
۰/۷۷۸	۲/۷۰۰	۰/۸	۲/۹	۳/۹	۱/۸	۰/۵	۲۰ (۴/۹)	خیلی پایین	
۱/۶۸۷	۲/۹۴۶	۱۰/۳	۳۵/۷	۴۸/۴	۲۲/۷	۶/۰	۷۵ (۱۸/۴)	پایین	
۰/۹۵۸	۲/۷۵۶	۱۷/۲	۵۹/۷	۸۱/۰	۳۸/۰	۱۰/۱	۱۶۰ (۳۹/۳)	متوسط	
۰/۶۶۸	۲/۸۴۷	۵/۳	۱۸/۶	۲۵/۲	۱۱/۸	۳/۱	۱۱۸ (۲۹/۰)	بالا	
۰/۹۸۷	۲/۸۸۲	۰/۳	۱/۲	۱/۶	۰/۷	۰/۲	۳۹ (۸/۴)	خیلی بالا	

در این قسمت تحلیل داده‌ها با استفاده از تکنیکهای آماری متناسب با سطح سنجش متغیرها انجام گرفته است. نتایج جدول (۳) رابطه اعتماد اجتماعی و مشارکت سیاسی را در سطح کلی و برحسب ابعاد هر دو متغیر نمایش می‌دهد. برای آزمون رابطه میان متغیر مستقل و وابسته تحقیق از آزمون ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده است. همان‌طور که ملاحظه می‌شود، سطح معناداری اعتماد اجتماعی با ضریب اطمینان ۹۹ درصد و سطح خطای ۱ درصد، (۰/۰۴۷) به دست آمده است. این امر بدان معناست که میزان اعتماد اجتماعی افراد تأثیر مثبت و مستقیم بر میزان مشارکت سیاسی آنان دارد. البته با توجه به مقدار سطح معناداری می‌توان این رابطه را در سطح ضعیف قضاوت نمود. اما چنانچه مشاهده می‌شود، بین اعتماد اجتماعی و رفتار انتخاباتی نیز رابطه معناداری در با ضریب اطمینان ۹۹ درصد و سطح معناداری (۰/۰۸۲) وجود دارد؛ البته شدت این رابطه در مقایسه با مشارکت سیاسی ضعیف‌تر است. بدین ترتیب فرض تحقیق مبنی بر رابطه و تأثیرگذاری متغیر اعتماد اجتماعی بر مشارکت سیاسی و رفتار انتخاباتی افراد (پاسخگویان) تأیید می‌شود. اولین بعد اعتماد اجتماعی، بعد اعتماد عمومی است. اعتمادی که در سطح جامعه افراد نسبت به یکدیگر و نسبت به نهادها دارند. در این زمینه شاهد رابطه مثبت و قوی‌ای بین اعتماد عمومی با مشارکت سیاسی با ضریب اطمینان ۹۵ درصد و سطح معناداری (۰/۰۰۵) و مشارکت فعال با سطح معناداری (۰/۰۰۹) هستیم. با توجه به این مقادیر می‌توان نتیجه‌گیری نمود که میزان مشارکت سیاسی افراد و مشارکت فعالشان در امور و جریان‌های سیاسی منوط به شعاع و گستردگی اعتماد عمومی در سطح جامعه و افراد آن است. در بعد اعتماد بین شخصی نیز شاهد رابطه معنادار مشارکت سیاسی و رفتار انتخاباتی پاسخگویان هستیم. بر این اساس سطوح معناداری در دو مورد مذکور (۰/۰۱۰ و ۰/۰۲۳) به دست آمده است؛ و می‌توان نتیجه‌گیری کرد که سطح اعتماد بین شخصی افراد در رفتار و میزان مشارکت سیاسی ایشان و حضور یا عدم حضور در انتخابات تأثیرگذار است. در نهایت، همچنان که ملاحظه می‌شود،

هیچ‌گونه رابطه معناداری میان اعتماد نهادی با مشارکت سیاسی و ابعاد آن به دست نیامده است؛ این امر بدان معناست که سطح اعتماد و یا بی‌اعتمادی افراد به نهادها و سازمانهای جامعه بر رفتار و میزان مشارکتشان در امور سیاسی تأثیرگذار نیست.

جدول (۳) آزمون ضریب همبستگی بین اعتماد و مشارکت سیاسی

متغیرهای مستقل	متغیر وابسته	r	p
اعتماد اجتماعی	مشارکت سیاسی	۰/۰۹۹	۰/۰۴۷*
	رفتار انتخاباتی	۰/۰۸۶	۰/۰۸۲*
	مشارکت فعال	۰/۰۶۴	۰/۱۹۵
اعتماد عمومی	مشارکت سیاسی	۰/۱۴۰	۰/۰۰۵**
	رفتار انتخاباتی	۰/۰۸۸	۰/۰۷۷
	مشارکت فعال	۰/۱۳۰	۰/۰۰۹**
اعتماد نهادی	مشارکت سیاسی	۰/۰۵۰	۰/۳۱۲
	رفتار انتخاباتی	۰/۰۴۸	۰/۳۳۷
	مشارکت فعال	۰/۰۲۹	۰/۵۶۶
اعتماد بین شخصی	مشارکت سیاسی	۰/۱۲۷	۰/۰۱۰*
	رفتار انتخاباتی	۰/۱۱۳	۰/۰۲۳*
	مشارکت فعال	۰/۰۸۲	۰/۱۰۰

* $p < 0.05$ ** $p < 0.01$

برای سنجش و ارزیابی رابطه بین متغیرهای جنسیت و وضعیت تأهل از آزمون t با دو نمونه مستقل استفاده شده است. براساس آزمون تفاوت میانگینها و معناداری ارائه شده در جدول، می‌توان گفت مشارکت سیاسی افراد و ابعاد آن (رفتار انتخاباتی و مشارکت فعال) بر اساس جنسیت متفاوت است. براین اساس فرض تحقیق (H_1) تأیید می‌شود که مبنی بر تفاوت میزان مشارکت سیاسی مردان و زنان است. مقایسه میانگین دو گروه نیز تفاوت میزان

مشارکت سیاسی مردان و زنان را نشان می‌دهد؛ که نشانگر بالابودن میزان مشارکت سیاسی مردان نسبت به زنان است. در ادامه همان‌طور که نتایج نشان می‌دهند، بین مشارکت سیاسی و مشارکت فعال پاسخگویان با وضعیت تأهل ایشان تفاوت معناداری وجود ندارد؛ و تنها بین رفتار انتخاباتی پاسخگویان با وضعیت تأهلشان تفاوت معناداری به دست آمده است. به‌طوری‌که براساس میانگین دو گروه مجرد و متأهل، می‌توان نتیجه‌گیری کرد که متأهلها بیشتر از غیر متأهلها در انتخابات شرکت می‌کنند.

جدول (۴) آزمون تفاوت میانگین متغیرهای جنسیت و وضعیت تأهل با مشارکت سیاسی و ابعاد آن

P	t	آزمون لون	SD	M	n	طبقات	متغیر وابسته	متغیر مستقل	
۰/۰۰۱	۳/۳۶	۰/۹۴۳	۱/۰۱	۲/۶۵	۲۰۵	مرد	مشارکت سیاسی	جنسیت	
			۱/۱۰	۳/۰	۲۰۲	زن			
۰/۰۰۱	۳/۲۱	۰/۰۴۴	۰/۹۰	۲/۹۲	۲۰۵	مرد	رفتار انتخاباتی		
			۰/۹۶	۳/۲۱	۲۰۲	زن			
۰/۰۱۹	۲/۳۴	۰/۱۱۸	۱/۷۱	۲/۳۸	۲۰۵	مرد	مشارکت فعال		
			۱/۸۰	۲/۷۹	۲۰۲	زن			
۰/۷۸۹	۰/۲۶۸	۰/۵۹۵	۱/۸۱	۲/۵۷	۱۱۸	مجرد	مشارکت سیاسی		وضعیت تأهل
			۱/۶۵	۲/۶۲	۲۸۹	متأهل			
۰/۰۰۱	-۳/۳۷	۰/۰۷۸	۰/۸۹	۲/۸۲	۱۱۸	مجرد	رفتار انتخاباتی		
			۱/۰۲	۳/۱۷	۲۸۹	متأهل			
۰/۷۸۹	۰/۲۶۸	۰/۵۹۵	۱/۰۷	۲/۸۷	۱۱۸	مجرد	مشارکت فعال		
			۱/۰۶	۲/۷۲	۲۸۹	متأهل			

برای آزمون رابطه بین متغیرهای سن و تحصیلات با متغیر وابسته و ابعاد آن از آزمون ضریب همبستگی پیرسون و همچنین برای سنجش رابطه طبقه ذهنی پاسخگویان با مشارکت سیاسی از آزمون ضریب همبستگی اسپیرمن استفاده شده است. براساس مقادیر آزمون و سطوح معناداری به دست آمده، بین تحصیلات و مشارکت سیاسی پاسخگویان با ضریب خطای ۱ درصد و سطح اطمینان ۹۹ درصد رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. این امر حاکی از آن است که سطح تحصیلات افراد بر میزان مشارکت سیاسی آنان تأثیرگذار است. با توجه به نتایج جدول توصیفی که در سطور بالا ذکر شد، پاسخگویان در گروه تحصیلی کاردانی و بالاتر بیشترین و گروه تحصیلی زیر دیپلم کمترین میزان مشارکت سیاسی را دارند. علاوه بر این مقدار سطح معناداری به دست آمده حاکی از شدت ضعیف رابطه بین دو متغیر فوق است. در مورد متغیرهای رفتار انتخاباتی و مشارکت فعال، فرض رابطه معنادار با متغیر سن مورد تأیید واقع نشده است. در ادامه همان‌طور که ملاحظه می‌شود، فرض تحقیق در ارتباط با معناداری رابطه متغیرهای سن و طبقه ذهنی با مشارکت سیاسی و ابعاد آن مورد تأیید واقع نشده است. براین اساس می‌توان نتیجه‌گیری کرد که متغیرهای سن و طبقه ذهنی پاسخگویان در این تحقیق با میزان و جهت‌گیری سیاسی آنان رابطه معناداری ندارد و این متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته (مشارکت سیاسی) و ابعاد آن تأثیرگذار نیستند.

جدول (۵) آزمون ضریب همبستگی بین متغیرهای زمینه‌ای و مشارکت سیاسی و ابعاد آن

<i>P</i>	<i>r</i>	متغیر وابسته	متغیرهای مستقل
۰/۰۹۰	۰/۰۸۴	مشارکت سیاسی	سن
۰/۳۰۶	۰/۰۵۱	رفتار انتخاباتی	
۰/۱۰۴	۰/۰۸۱	مشارکت فعال	
۰/۰۲۳*	۰/۱۱۲	مشارکت سیاسی	تحصیلات
۰/۰۹۵	۰/۰۸۳	رفتار انتخاباتی	
۰/۰۶۷	۰/۰۹۱	مشارکت فعال	
<i>P</i>	<i>r_s</i>	متغیر وابسته	متغیرهای مستقل
۰/۲۵	۰/۰۵۷	مشارکت سیاسی	طبقه ذهنی
۰/۴۴	۰/۰۳۸	رفتار انتخاباتی	
۰/۰۹۵	۰/۰۸۳	مشارکت فعال	

در انتها برای مشخص کردن تأثیر و معناداری رابطه هر یک از متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته از روش رگرسیون چندگانه استفاده شد که نتایج آن به شرح ذیل است:

بر اساس آنالیز رگرسیون چندمتغیره، متغیرهای تحصیلات، جنسیت، اعتماد بین شخصی، وضعیت تأهل و اعتماد عمومی به ترتیب با ضریب بتای (۰/۱۶۶، ۰/۱۴۱، -۰/۱۱۶، ۰/۱۰۳، ۰/۰۹۶) با میزان مشارکت سیاسی شهروندان رابطه معناداری داشتند. همچنان که ملاحظه می‌شود ضریب همبستگی بین متغیرهای مستقل و مشارکت سیاسی برابر با ۰/۰۶۱ است. در واقع متغیرهای مستقل می‌توانند ۶/۱ درصد از واریانس مشارکت سیاسی را به صورت تعدیل شده تبیین می‌کنند.

جدول (۶) نتایج رگرسیون چندگانه مدل تأثیر متغیرهای مستقل بر مشارکت سیاسی شهروندان

متغیرهای مستقل	R	R ^۲	β	t	p
جنسیت	۰/۲۷۸	۰/۰۶۱	-۰/۱۴۱	-۲/۸۶۲	۰/۰۰۴
تأهل			۰/۱۰۳	۱/۷۷۸	۰/۰۷۶
سن			۰/۰۷۱	۱/۲۱۸	۰/۲۲۴
تحصیلات			۰/۱۴۶	۲/۸۴۳	۰/۰۰۵
اعتماد بین شخصی			۰/۱۱۶	۲/۱۵۲	۰/۰۳۲
اعتماد عمومی			۰/۰۹۶	۱/۸۸۲	۰/۰۶۱
اعتماد نهادی			-۰/۰۵۵	-۱/۰۲۴	۰/۳۰۷

بحث

در بررسی رابطه میان دو متغیر اصلی تحقیق، اعتماد اجتماعی و مشارکت سیاسی نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل داده‌ها به ارتباط معنی‌دار و مستقیم بین این دو متغیر در جامعه آماری مورد نظر (شهروندان شهر گرگان) اشاره دارد. سؤال اصلی تحقیق این بود که آیا متغیر اعتماد اجتماعی بر مشارکت سیاسی تأثیرگذار است؟ در صورت تأیید، این تأثیرگذاری چگونه است؟ بر این اساس نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل داده‌ها نشان داد که بین اعتماد اجتماعی و مشارکت سیاسی پاسخگویان رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. به طوری که با افزایش اعتماد اجتماعی، میزان مشارکت سیاسی شهروندان نیز افزایش می‌یابد. این نتایج با یافته‌های تحقیق پوررنجبر و همکاران (۲۰۱۴)، رهبر قاضی و همکاران (۲۰۱۷)، شکر بیگی و پناهی (۲۰۱۳)، امام جمعه‌زاده و همکاران (۲۰۱۳) و اسماعیلی (۲۰۱۲) همسو و منطبق است. در میان مطالعات خارجی نیز از همسویی و مشابهت نتیجه تحقیق با یافته‌های تحقیقاتی همچون پاتنام، فوکویاما، اینگلهارت، اوسلانر و... می‌توان نام برد. علاوه بر این، سنجش رابطه اعتماد اجتماعی با ابعاد مشارکت سیاسی (رفتار انتخاباتی و مشارکت فعال) نیز مورد سنجش قرار

گرفته است که در این مورد، تنها بعد رفتار انتخاباتی با اعتماد اجتماعی رابطه معناداری به دست آورده‌اند.

اعتماد اجتماعی نیز در این تحقیق شامل ابعاد (اعتماد عمومی، اعتماد نهادی و اعتماد بین‌شخصی) می‌شود که رابطه آنها با مشارکت سیاسی و ابعاد آن مورد آزمون قرار گرفته و نتایج بدین شرح است: اعتماد عمومی در سطح مشارکت سیاسی و مشارکت فعال و اعتماد بین‌شخصی در سطح مشارکت سیاسی و رفتار انتخاباتی با یکدیگر رابطه مثبت و معناداری داشته‌اند. اما بین متغیر اعتماد نهادی، به‌عنوان یکی از ابعاد اعتماد اجتماعی با مشارکت سیاسی و ابعاد آن رابطه معناداری مشاهده نشده است. همچنین در جریان سنجش متغیرهای مستقل و زمینه‌ای تحقیق نیز شاهد رابطه معناداری با متغیر وابسته تحقیق بوده‌ایم. براین اساس میزان مشارکت سیاسی پاسخگویان (شهروندان) و ابعاد آن برحسب جنسیت تفاوت می‌پذیرد. در باب رفتار انتخاباتی پاسخگویان برحسب وضعیت تأهل نیز می‌توان این تفاوت را مشاهده نمود. یافته‌های تحقیق اسماعیلی (۲۰۱۲) تفاوت پذیری مشارکت سیاسی پاسخگویان را برحسب وضعیت تأهل تأیید می‌کند. و در نهایت رابطه میان متغیرهای سطح تحصیلات، مشارکت سیاسی و ابعاد آن تأیید و معناداری رابطه بین متغیرهای سن و طبقه ذهنی با مشارکت سیاسی و ابعاد آن، رد شده است. این نتایج نیز همسو با یافته‌های تحقیق شکرپیگی و پناهی (۲۰۱۳) در زمینه معناداری رابطه متغیرهای وضعیت تأهل، طبقه ذهنی و سن است. اما نکته‌ای که باقی می‌ماند، این است که در تحقیق حاضر بین متغیر سن با مشارکت سیاسی و ابعاد آن رابطه معناداری به دست نیامده است. در مجموع نتایج حاصل از این پژوهش موافق با انتظارات نظری در حوزه جامعه‌شناسی سیاسی است. بدین معنا که مطابق نظریه‌های جامعه‌شناسان سیاسی به‌ویژه صاحب‌نظرانی چون پاتنام، اعتماد اجتماعی به‌عنوان سرمایه اجتماعی شناختی و بخشی از هنجارهای جامعه؛ ارتباط وثیقی با مشارکت سیاسی دارد. گرچه نتایج تحقیقات دامنه‌دار پاتنام مربوط به کشور ایتالیا است، لکن استنتاجهای نظری آن قابل‌تعمیم

به جوامع دیگر نیز هست. بدین سان اعتماد اجتماعی به‌ویژه دو بعد اعتماد در روابط بین شخصی و اعتماد تعمیم‌یافته نقش مهمی در تعیین سطح مشارکت سیاسی ایفاء می‌کند که برای سیاستگذاران و برنامه‌ریزان اجتماعی و سیاسی می‌تواند دلالت‌های متقنی محسوب شود. در نهایت با توجه به نتایج می‌توان اذعان کرد که اعتماد اجتماعی از عوامل اصلی و تأثیرگذار بر میزان و جهت‌گیری مشارکت سیاسی مردم در هر نظامی است.

- Fukuyama, F. (1995). *Trust: Social Virtues and the Creation of Prosperity*. NY: Free Press.
- Giddens, A. (1991). *Modernity and Self-Identity: Self and Society in the Late Modern Age*. Stanford University Press.
- Herreros, E. (2004). *The Problem of Forming Social Capital: Why Trust?* New York: Palgrave Macmillan.
- Imam Jumazadeh, S J., Rahbarghazi, M. R., Isaynejad, A. And marandi, z (2013). Investigating the Relationship Between Social Capital and Political Participation among Students of Isfahan University. *Political science journal*, 28, pp. 37-68. (In Persian)
- Ismaili, AS, R (2012). The Role of Social Factors on Political Participation in Gonbad Kavoos Town. *Quarterly Political Studies*, 4 (13), 127-144. (In Persian)
- Kasse, M. (1999). Interpersonal Trust, Political Trust and Noninstitutionalized Political Participation in Western Europe. *West European Politics*, 22(3), 1-21.
- Khoshfar, Gh. R (2005). Investigating the Effect of Social Splits on Political Participation with Emphasis on Ethnic Gap: A Case Study of Golestan Province, *Second Quarterly*, 1 (4), 115-132. (In Persian)
- Khoshfar, Gh. R (2009). *The Impact of Social Capital on Political Participation, Case Study: Golestan Province*, Unpublished Phd dissertation, Allameh Tabatabai University, Tehran. (In Persian)
- Krishna, A. & Shrader, E. (1999). *Social capital Assessment Tool, Conference paper for conference on Social Capital and Poverty Reduction*, The World Bank. Late Modern Age, Cambridge: Polity Press.
- Lin, N. (2001). *Social Capital: A Theory of Social Structure and Action* Cambridge University Press.
- Massoudnia, H Et al. (2015). The study of the effect of social trust on different ways of political participation. *Social Issues of Iran*, 5 (2), 77-94. (In Persian)
- Mohseni, M And Jarallahi, AS (2004). *Social participation in Iran*. Tehran: Aaron Publications. (In Persian)
- Niazi, m (2003). *Explaining Barriers to Social Participation in Kashan City*. Unpublished Phd dissertation, Isfahan University, Isfahan. (In Persian)
- Panahi, M. H (2008). *Sociology of Women's Political Participation*. Tehran: Allameh Tabatabaei University Press. (In Persian)

- Patnam, R (1999). *Democracy and Civil Traditions (Italian Experience and Lessons for Transition Countries) (Translated by M. Dolphorus)*. Tehran: Salam newspaper publishing. (In Persian)
- Putnam, R. D. (1995a). Tuning in, Tuning out: The Strange Disappearance of Social Capital in America. *Political Science and Politics*, 27(4), 664-683.
- Putnam, R. D. (1995b). Bowling Alone: America's Declining Social Capital. *Journal of Democracy*, 6, 65-88.
- Rahbarghazi, M. R., Masoudnia, H., Sadeghi Naghdali, Z. And purée, H (2017). The role of virtual social networks in the desire for electoral participation and political orientation (Case study: Students at Isfahan University). *Communication Research*, 86, 125-146. (In Persian)
- Rezaei, h (2014). Theories of Political Participation with the Election Approach. *Election Studies Quarterly*, 2 (56), 7-41. (In Persian)
- Rush M. (2005). *Society and politics (translation of patience)*. Second Edition, Tehran: Publication of the Party. (In Persian)
- Rush, M. (1992). *Politics and Society, An Introduction to Political Sociology*. London: Harvester.
- Scheufele, D. A. (1999). Framing as a Theory of Media Effects. *Journal of Communication*, 49(1), 103-122.
- Shekarbeigi, AS And Panahi, h (2013). Societal Factors Affecting Women's Political Participation (Case Study: Women in Gonbad-Kavoos City in Golestan Province). *Journal of Sociological Studies of Iran*, 5 (18), 152-135. (In Persian)
- Wilkins, K. G. (2000). The Role of Media in Public Disengagement from Disengagement from Political Life. *Jurnal of Broadcasting & Electronic Media*, 44, 569-580.
- Wright, J. D. (1976). *The Dissent of the Governed*. New York: Academic Press.